

VŨ THỊ HÀ*

SỰ HÌNH THÀNH, CƠ CẤU TỔ CHỨC VÀ HÌNH THỨC HOẠT ĐỘNG HỘI ĐOÀN CỦA GIÁO DÂN DI CƯ TẠI HÀ NỘI

Tóm tắt: Từ Đổi mới đến nay, sự xóa bỏ cơ chế bao cấp cùng với ưu thế là trung tâm chính trị, kinh tế và văn hóa của cả nước, Thủ đô Hà Nội thu hút một lượng lớn người di dân từ các tỉnh khác, trong đó có một bộ phận là giáo dân Công giáo. Xa rời môi trường sống trong các giáo xứ tại quê nhà, giáo dân Công giáo di cư đến Hà Nội với mục đích chính là mưu sinh, tuy nhiên, không vì thế mà họ xa rời đức tin của mình. Các hội đoàn của giáo dân di cư bắt đầu hình thành và góp phần giúp đỡ nhau trong cuộc sống xa nhà. Bài viết này tập trung làm rõ quá trình hình thành, cơ cấu tổ chức và hoạt động của hội đoàn dành cho giáo dân di cư tại Hà Nội.

Từ khóa: Công giáo, giáo dân di cư, Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, Hà Nội

Mở đầu

Trước Đổi mới, người di cư tại Hà Nội thuộc ba nhóm chính: (1) Những người di cư tới thành phố để làm việc trong khu vực Nhà nước hoặc tập thể; (2) Những người đã từng sống ở thành phố quay về sau khi sơ tán, giải ngũ; (3) Những người di cư theo các thành viên khác trong gia đình - chiếm đa số. Như vậy, khuynh hướng di cư vào Hà Nội chủ yếu là di cư theo sự phân công lao động của Nhà nước và di cư “hợp lý hóa gia đình” [Lê Bạch Dương & Khuất Thu Hồng, 2008: 145]. Tuy vậy, cư dân ngoại tỉnh đến Hà Nội thời kỳ này bị hạn chế bởi chính quyền Hà Nội đã thực hiện các chính sách hạn chế nhập cư nhằm khống chế sự bùng nổ dân số [Viện Quy hoạch đô thị-nông thôn, 1996; Vũ

* Viện Nghiên cứu Tôn giáo, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Ngày nhận bài: 29/5/2024; Ngày biên tập: 6/6/2024; Duyệt đăng: 27/8/2024.

Quốc Hương, 2000]. Sự kiểm soát di dân của chính quyền Hà Nội giai đoạn này rất có hiệu quả bởi vì sự di dân có tổ chức gắn liền với sự bao cấp của Nhà nước và chế độ tem phiếu. Tuy nhiên, vẫn có hiện tượng di dân tự phát dẫn tới nhu cầu “chạy hộ khẩu” thành phố [Đặng Nguyên Anh, 2009] và là một trong những nguyên nhân hình thành nên một số “xóm liều” của nhiều người di cư tự do [Vũ Quốc Hương, 2000; Hoàng Văn Chức, 2004: 122; Nguyễn Văn Chính, 2021: 231].

Chính sách Đổi mới được thực thi kể từ giữa những năm 1980 chính là chất xúc tác cho dòng di cư trong nước gia tăng khi đất nước chuyển từ nền kinh tế tập trung sang nền kinh tế thị trường. Các cải cách này không chỉ cho phép người dân được di chuyển khỏi địa bàn cư trú gốc của mình, mà còn tạo ra lực “đẩy” và “hút” cho quá trình di cư này [Liên Hợp quốc tại Việt Nam, 2010: 10]. Việc xóa bỏ chế độ bao cấp, đặc biệt, trong lĩnh vực phân phối lương thực đã phá bỏ sự ràng buộc giữa tình trạng cư trú, dẫn đến sự dịch chuyển tự do của lao động. Kết quả là dòng di cư tự phát, ngoài kế hoạch của Nhà nước phát triển ngày càng mạnh mẽ [Sền Thị Hiền, 2013: 28]. Một nguyên nhân trực tiếp khiến cho các dòng lao động tự do từ nông thôn đến Hà Nội, bên cạnh sự chênh lệch về mức sống giữa nông thôn-đô thị là sự chuyển đổi từ hệ thống kinh tế tập thể (Hợp tác xã) sang kinh tế hộ gia đình. Cùng với đó là sự phân phối lại ruộng đất cho các hộ và sự hạn hẹp của đất trồng lúa như là một nguồn sống chính của nông dân. Sự thất nghiệp ở nông thôn và nhu cầu tiền mặt cho cuộc sống hàng ngày là những yếu tố quan trọng làm tăng thêm dòng người nông thôn ra đô thị tìm việc [Nguyễn Văn Chính, 1996]. Đồng thời, với lợi thế của thủ đô, một đô thị lớn của đất nước, sự hình thành và phát triển các khu vực kinh tế tư nhân, đặc biệt, với sự xuất hiện của đầu tư trực tiếp nước ngoài, Hà Nội là “mảnh đất màu mỡ” tạo ra nhiều cơ hội và việc làm mới hấp dẫn những người từ nông thôn đến thành phố [Sền Thị Hiền, 2013: 29].

Trong dòng lao động tự do từ nông thôn đến Hà Nội có một bộ phận là các giáo dân đến từ các giáo phận khác nhau thuộc giáo tỉnh ở miền Bắc. Thực tế, thời điểm di cư tìm kiếm việc làm của các giáo dân ngoại tỉnh tại Hà Nội gần như song song và có liên quan tới quá trình mà một bộ phận người trẻ Công giáo từ ngoại tỉnh đến Hà Nội

học tập khoảng đầu những năm 1990. Hiện nay, bộ phận sinh viên Công giáo ngoại tỉnh vẫn tiếp tục lớn mạnh và hoạt động mạnh mẽ trong khuôn khổ của hội đoàn sinh viên Công giáo ngoại tỉnh thuộc Hội Sinh viên Tổng Giáo phận Hà Nội, từ 8/6/2022, được nâng lên thành Ủy Ban Mục vụ Sinh viên Tổng Giáo phận Hà Nội [Sinh viên Công giáo Tổng giáo phận Hà Nội, 2022]. Còn giáo dân di cư, cho đến năm 2000 mới được tập hợp chủ yếu trong cộng đoàn *Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội* tại giáo xứ Thái Hà, do các linh mục dòng Chúa Cứu Thế Hà Nội phụ trách. Bằng phương pháp nghiên cứu tài liệu thứ cấp và điền dã, bài viết tập trung làm rõ quá trình hình thành, cơ cấu và các hình thức hoạt động của *Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội* - hội đoàn dành cho giáo dân di cư tại Hà Nội.

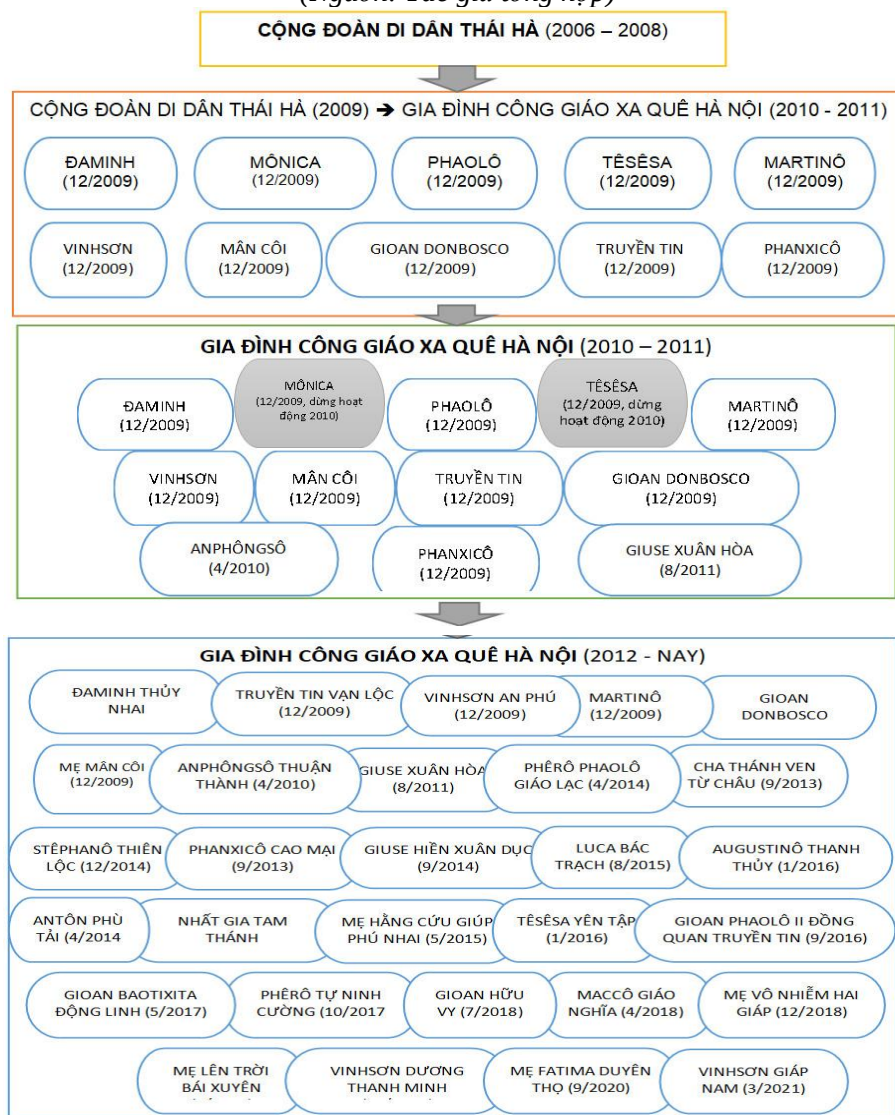
1. Sự hình thành hội đoàn của giáo dân di cư tại Hà Nội

Hội đoàn là hình thức tập hợp quần chúng tín đồ theo giới, lứa tuổi, nghề nghiệp phục vụ cho nghi lễ, học tập giáo lý, nâng đỡ nhau về tinh thần, về đời sống đạo, giúp đỡ nhau về nghề nghiệp [Nguyễn Hồng Dương, 2003: 44-51]. Hội đoàn ra đời nhằm đáp ứng nhu cầu sống đạo cũng như các hoạt động xã hội của tín đồ Công giáo [Nguyễn Phú Lợi, 2007: 13-22]. Đối với những giáo dân di cư đến Hà Nội chủ yếu để tìm kiếm việc làm, mặc dù thời điểm đến Hà Nội cũng bắt đầu từ thời kỳ đầu Đổi mới, nhưng đến năm 2000 họ mới được tập hợp thành cộng đoàn của những người Công giáo di cư. Năm 2006, khi được giao phụ trách về vấn đề di dân, Tổng Giáo phận Hà Nội đã thành lập *Ban Mục vụ Di dân* tại Hà Nội và giao cho các linh mục dòng Chúa Cứu Thế tại nhà thờ Thái Hà đảm trách. Khi đó, linh mục Phêrô Nguyễn Văn Khải (thuộc dòng Chúa Cứu Thế Hà Nội) đã đại diện nhà Dòng đảm nhận trách nhiệm này.

Trong thời gian đầu, cộng đoàn được đặt tên là Cộng đoàn Di dân Thái Hà có linh mục Nguyễn Văn Khải đảm nhiệm. Cũng thời gian này, linh mục Khải đã nhờ một nhóm nghiên cứu Xã hội học để nghiên cứu thực trạng của những người di dân tại Hà Nội; song song với đó, nhằm tập hợp các thành viên là giáo dân di cư, sau các thánh lễ, linh mục đã đi tới các “khu nhà ổ chuột” để thăm những người di dân và mời gọi họ vào cộng đồng di dân [Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, 2021: 25-

26]. Theo ước tính của cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, đến năm 2008, cộng đoàn di dân Thái Hà có khoảng 140 thành viên. Sau này, do linh mục Nguyễn Văn Khải được nhà Dòng cử đi nơi khác thừa hành tác vụ, các linh mục khác của nhà Dòng thay nhau đảm trách nhiệm vụ đặc trách hoạt động của cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, trong đó, linh mục Gioan Lưu Ngọc Quỳnh là linh mục đặc trách lâu nhất (từ 2009 - 2023) (xem Sơ đồ 1).

Sơ đồ 1. Quá trình hình thành cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội
(Nguồn: Tác giả tổng hợp)

Năm 2010, *Cộng đoàn di dân Thái Hà* chính thức đổi tên thành *Gia đình Công giáo Xa Quê Hà Nội*, với khoảng 550 thành viên và nhận thánh Giuse Thợ làm Thánh Quan thầy và tổ chức lễ kính Thánh Quan thầy vào ngày 1/5 hằng năm. Năm 2010, lần đầu tiên Hội đồng Mục vụ gồm 12 thành viên ra đời, tham gia vận hành hoạt động của cộng đoàn. Đây cũng là giai đoạn cộng đoàn dành cho giáo dân di cư bắt đầu đi vào hoạt động có quy củ với mục đích rõ ràng, có đường lối, có tổ chức và đạt được nhiều hiệu quả rõ rệt.

Về công tác tổ chức của cộng đoàn *Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội* được thay đổi và hoàn thiện theo thời gian. Trước năm 2010, mục tiêu chính của những linh mục đặc trách là tập hợp giáo dân di cư, càng nhiều càng tốt. Sau đó, từ khi được giao là linh mục đặc trách cộng đoàn giáo dân di cư (2009), linh mục Gioan Lưu Ngọc Quỳnh sau một thời gian quan sát, tìm hiểu, hướng dẫn đã chia cộng đoàn di dân này thành 10 cộng đoàn nhỏ một cách ngẫu nhiên và cho tự chọn. Theo đó, 10 cộng đoàn đã hình thành với tên gọi mang tên các vị thánh Công giáo mà các thành viên cộng đoàn tự lựa chọn làm thánh quan thầy bảo trợ cho nhóm, gồm: Truyền Tin, Phaolô, Đaminh, Gioan Donbosco, Monica, Mẹ Mân Côi, Martinô, Phanxicô, Têrêsa Hải đồng Giêsu, Vinhson. Sau khi các cộng đoàn nhỏ đã được thành lập, nội bộ cộng đoàn tự bầu chọn Ban Điều hành. Đại diện Ban Điều hành - Trưởng cộng đoàn - tham gia bầu Hội đồng Mục vụ. Kết thúc nhiệm kỳ thứ nhất (2010 - 2013), *Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội* đã thành lập được 12 cộng đoàn (10 cộng đoàn đã kể trên cùng với cộng đoàn Monica và Phanxicô Xaviê) và 11 Ban, Ngành (gồm: Ban Tâm kinh, Truyền thông, Liên kết, Việc làm, Tông đồ, Sinh hoạt, Trật tự, Kinh tài, Hậu cần, Thư ký và Ca đoàn Phanxicô Assisi) [*Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội*, 2021: 37]. Các cộng đoàn trên tập hợp các thành viên từ nhiều giáo xứ, giáo phận khác nhau - chúng tôi tạm gọi là cộng đoàn hỗn hợp. Họ tập hợp với nhau trong một cộng đoàn chủ yếu vì ở trọ cùng hoặc gần nhau hay cùng làm chung một công việc.

Từ năm 2013- 2016, tức là thời gian nhiệm kỳ thứ 2 của Hội đồng Mục vụ cộng đoàn *Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội*, một sáng kiến đã được đông đảo giáo dân di cư ủng hộ nhiệt tình- đó là “tâm thức vì màu cờ sắc áo”, xây dựng các cộng đoàn theo mô hình tập hợp các

giáo dân di cư từ giáo xứ quê hương. Nhờ đó, đến năm 2016, số thành viên của *Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội* đã lên tới 3.450 giáo dân di cư với số cộng đoàn là 20 và số Ban, Ngành là 14. Theo đó, có năm cộng đoàn giữ nguyên tên gọi cũ (gồm cộng đoàn: Mẹ Mân Côi, Martinô, Gioan Donbosco, Monica, Têrêsa) - là các cộng đoàn hỗn hợp; bảy cộng đoàn đổi tên từ cộng đoàn cũ đã có sự điều chỉnh nhân sự theo giáo xứ xuất phát (cộng đoàn Truyền Tin Vạn Lộc vốn là cộng đoàn Truyền tin; Vinhson An Phú vốn là Vinhson; Đa Minh Thủy Nhai vốn là Đaminh; Anphôngsô Thuận Thành vốn là Anphôngsô; Phêrô – Phaolô Giáo Lạc vốn là Phaolô; Phanxicô Cao Mại vốn là Phanxicô; Giuse Xuân Hòa vốn là Giuse); tám cộng đoàn thành lập mới (cộng đoàn Thánh Ven Từ Châu, Stêphannô Thiên Lộc, Giuse Hiền Xuân Dục, Nhất Gia Tam Thánh, Mẹ Hằng Cứu Giúp Phú Nhai, Luca Bác Trạch, Augustinô Thanh Thủy và An Tôn Phù Tả). Với các Ban phục vụ, 10 Ban giữ nguyên, Ban Việc làm tạm ngưng hoạt động; bốn Ban mới được thành lập (gồm: Ban Ân nhân, Ban Kèn, Ban Trống, Ban Thẻ Thao) [*Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội*, 2021: 38-47].

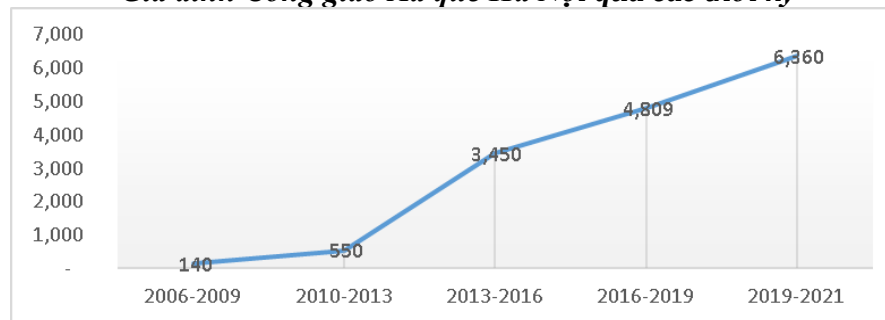
Vẫn theo chiều hướng đó, nhiệm kỳ Hội đồng Mục vụ thứ 3 (2016 - 2019), số thành viên của *Gia đình Công giáo Xa quê* tại Hà Nội đã tăng lên thành 4.809 với 25 cộng đoàn, trong đó, bảy cộng đoàn mới được thành lập (gồm: Gioan Phaolô II Đồng Quan-Truyền tin, Têrêsa Yên Tập, Maccô Giáo Nghĩa, Gioan Baotixita Động Linh; Phêrô Tự Ninh Cường, Gioan Hữu Vy, Mẹ Vô Nhiễm Hai Giáp) và 17 Ban, Ngành, trong đó, Ban Sinh hoạt đổi tên thành Ban Giới trẻ, ba ban ngành mới (gồm: Ban Cổ vấn, Ca đoàn Giới trẻ và Tông đoàn Mathêu).

Bảng Số lượng thành viên cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội qua các thời kỳ

Thời kỳ	2006-2009	2010-2013	2013-2016	2016-2019	2019-2021
Số lượng (người)	140	550	3.450	4.809	6.360
Tỷ lệ gia tăng so với thời kỳ đầu (lần)	1,0	3,9	24,6	34,4	45,4

(Nguồn: Tác giả tổng hợp)

**Biểu đồ Sự gia tăng số lượng thành viên của cộng đoàn
Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội qua các thời kỳ**

(Nguồn: Tác giả tổng hợp)

Tính đến thời điểm năm 2021 (thời điểm kỷ niệm 15 năm thành lập của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội), Cộng đoàn này đã có 6.360 thành viên chính thức tham gia sinh hoạt thường xuyên (khoảng 3.000 thành viên thỉnh thoảng tham gia sinh hoạt), 29 cộng đoàn và 19 ban ngành [Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, 2021: 80]. Bốn cộng đoàn mới gồm: Cộng đoàn Mẹ Lên Trời Bái Xuyên, Vinhson Dương Thanh Minh, Mẹ Fatima Duyên Thọ và Vinhson Giáp Nam; hai ban ngành mới là Ban Giúp lễ và Ban Khánh tiết. Trong số 29 cộng đoàn có: 12 cộng đoàn của giáo dân di cư từ giáo phận Bùi Chu, chín cộng đoàn của giáo dân di cư giáo phận Thái Bình, ba cộng đoàn hỗn hợp, một cộng đoàn của giáo dân di cư giáo phận Hưng Hóa, bốn cộng đoàn của giáo dân di cư từ Tổng Giáo phận Hà Nội.

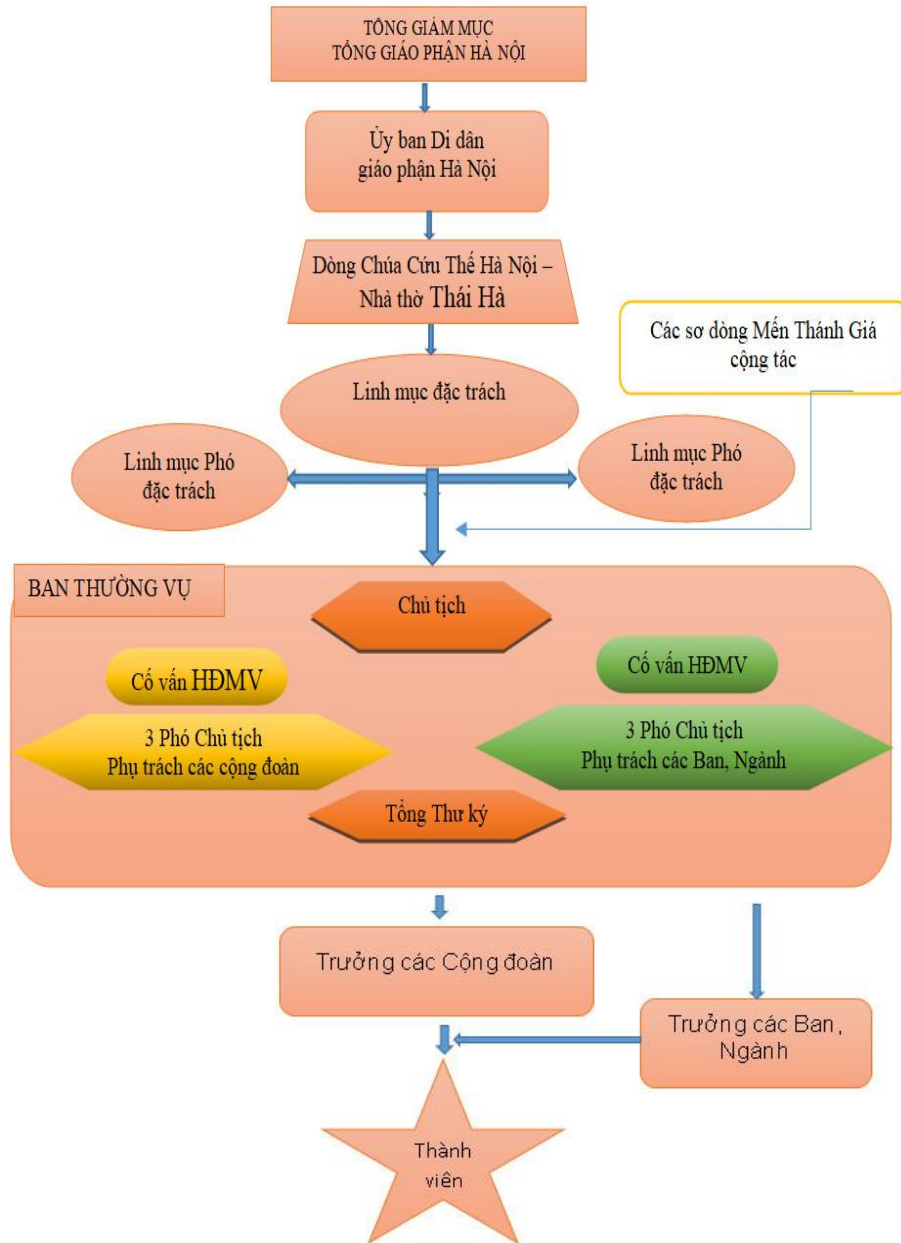
Như vậy, số lượng giáo dân di cư trong cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, qua mỗi thời kỳ tăng lên cấp số nhân. Nếu tính từ thời điểm thành lập 2006 đến năm 2021, số giáo dân di cư trong cộng đoàn đã tăng lên 45,4 lần. Mức độ gia tăng này phản ánh hiệu quả và sức hấp dẫn của hội đoàn dành cho giáo dân di cư tại Hà Nội.

2. Cơ cấu tổ chức

Thời kỳ đầu, khi còn là cộng đoàn di dân Thái Hà hầu như không có cơ cấu tổ chức. Các thành viên được tập hợp ngẫu nhiên và tham dự các thánh lễ chung với giáo dân tại giáo xứ Thái Hà. Từ năm 2008, cơ cấu tổ chức của *Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội* bắt đầu hình thành và đến năm 2010, cơ cấu tổ chức đã ổn định và rõ ràng hơn (xem Sơ đồ 2). Theo đó, cộng đoàn *Gia đình Công giáo Xa quê Hà*

Nội trực thuộc Dòng Chúa Cứu Thế Hà Nội- Nhà thờ Thái Hà, là một bộ phận của Ủy ban Di dân của Tổng Giáo phận Hà Nội.

Sơ đồ 2. Cơ cấu hoạt động của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội

Nhiệm vụ và chức năng cụ thể của từng vị trí của cộng đoàn như sau:

Linh mục đặc trách: Được Nhà Dòng tiến cử, chịu trách nhiệm đại diện cho linh mục Bề trên- linh mục chánh xứ Thái Hà và cộng đoàn dòng Chúa Cứu Thế Hà Nội, trực tiếp điều hành cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội;

Linh mục phó đặc trách: Linh mục phó đặc trách sẽ cộng tác với linh mục đặc trách trong việc hỗ trợ điều hành và đồng hành với Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội;

Các Sơ Dòng Mến Thánh Giá Hà Nội: Đồng hành và hỗ trợ cho những hoạt động tông đồ của các cộng đoàn, ban ngành của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội;

Hội đồng Mục vụ bao gồm: Ban Thường vụ, trưởng và phó các cộng đoàn, ban ngành. Dưới sự hướng dẫn của linh mục đặc trách, sự đồng hành của các sơ, Hội đồng Mục vụ (HĐMV) sẽ thẩm định, điều chỉnh, phê duyệt những kế hoạch liên quan đến hoạt động tông đồ và những quyết định quan trọng mà Ban Thường vụ trình lên. Đồng thời, HĐMV là đơn vị chịu trách nhiệm trực tiếp điều hành, thực thi những kế hoạch và quyết định của Ban Thường vụ đã được phê duyệt. Nhiệm kỳ của Hội đồng Mục vụ là ba năm.

Các ban ngành có các nhiệm vụ cụ thể như sau:

Ban Thường vụ: Chịu trách nhiệm lên kế hoạch tông đồ, trực tiếp tổ chức các cuộc họp HĐMV định kỳ, điều hành, đôn đốc và thực hiện những kế hoạch tông đồ đã được sự thống nhất của linh mục đặc trách và HĐMV đã phê duyệt. Ban Thường vụ gồm có: Chủ tịch, chịu trách nhiệm điều hành tổng quát về các hoạt động, ba Phó Chủ tịch cộng tác hỗ trợ Chủ tịch chăm lo cho hai mảng chuyên biệt: các cộng đoàn và các ban ngành.

Ban Cố vấn: Gồm những thành viên đã từng tham gia vào trong công việc điều hành của các cộng đoàn, các ban ngành trong các nhiệm kỳ trước. Ban Cố vấn sẽ quan sát, nhận định và đưa ra những giải pháp

về các vấn đề của các cộng đoàn, ban ngành và trình lên linh mục đặc trách, Ban Thường vụ, để HĐMV có những điều chỉnh kịp thời.

Ban Thư ký: Gồm một Tổng thư ký điều phối và các thành viên trong Ban, chịu trách nhiệm ghi chép, điểm danh, tổng hợp, bảo vệ và lưu giữ tất cả những tư liệu, tài liệu, văn bản liên quan đến từng cuộc họp Hội đồng Mục vụ.

Ban Tâm linh: Chịu trách nhiệm về hoạt động nhằm thúc đẩy, nâng cao, canh tân đời sống đạo đức, đức tin cho các thành viên trong Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội như: tổ chức các cuộc tĩnh tâm, hành hương, cầu nguyện, dâng hoa, phần chuẩn bị lễ vật và phụng vụ thánh lễ, lên lịch phân công ngắm nguyện trong mùa Chay Thánh hằng năm.

Ban Liên kết: Chịu trách nhiệm tìm kiếm, mời gọi, quy tụ các thành viên, các cộng đoàn mới và gắn kết, nối kết các thành viên cũ trong từng cộng đoàn, ban ngành lại với nhau. Trong những dịp lễ lớn (như: lễ Bỏ mạng Giuse Thợ, hay Đại lễ di dân...). Ban Liên kết hỗ trợ Hội đồng Mục vụ những công việc cụ thể đã được chỉ định.

Ban Truyền thông: Chịu trách nhiệm quay phim, chụp ảnh, viết bài, đưa tin, làm phóng sự, đăng tải những hình ảnh, thông tin, liên quan đến những hoạt vụ tông đồ, hoạt động của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội; đồng thời, chịu trách nhiệm lưu giữ những tư liệu, hình ảnh, thông tin sinh hoạt của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội.

Ban Ân nhân truyền giáo: Chịu trách nhiệm phát triển quỹ ân nhân truyền giáo, thu nhận, quản lý quỹ ân nhân truyền giáo; đồng thời lên kế hoạch, triển khai, thực hiện thánh lễ và những quà tặng tri ân các ân nhân hằng năm.

Ban Tông đồ: Chịu trách nhiệm tổ chức những chuyến thăm hỏi, trợ giúp, động viên, khích lệ các thành viên trong Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội và những người có hoàn cảnh khó khăn, bệnh tật đang sinh sống làm việc tại Hà Nội hay tại quê hương sở tại và cả những vùng sâu, vùng xa.

Ban Thể thao: Chịu trách nhiệm tổ chức và trực tiếp điều hành giải bóng đá chào mừng Đại lễ Di dân và Lễ bỏ mạng kính thánh Giuse

Thợ hằng năm của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội; đồng thời, cùng chịu trách nhiệm tổ chức những giải thi đấu thể thao trong những dịp Đại lễ Di dân (như: cầu lông, bóng bàn, cờ tướng, các trò chơi khác).

Ban Hậu cần: Chịu trách nhiệm về ẩm thực, tổ chức, quản lý, điều hành việc nấu nướng, dọn cỗ trong những dịp lễ lớn và những lúc cần thiết.

Ban Kinh tài: Chịu trách nhiệm thu chi, quản lý, báo cáo tài chính chung của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội.

Ban Trống: Phục vụ thánh lễ lớn cho Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội và dịp lễ Bồn mạng của các cộng đoàn, ban ngành và những dịp giáo xứ Thái Hà tổ chức rước kiệu với quy mô lớn.

Ban Kèn: Phục vụ thánh lễ lớn cho Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội và dịp lễ Bồn mạng của các cộng đoàn, ban ngành và những dịp giáo xứ Thái Hà tổ chức rước kiệu với quy mô lớn.

Ban Giúp lễ: Giúp lễ trong những lễ định kỳ và những dịp lễ lớn của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, cũng như của các cộng đoàn, ban ngành.

Ban Khánh tiết: Tổ chức lên ý tưởng, thiết kế, in ấn phong bật, chuẩn bị âm thanh, ánh sáng... cho những dịp lễ lớn của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội.

Ca đoàn Phanxicô Assisi: Phục vụ thánh lễ định kỳ, thánh lễ 20 giờ Chúa Nhật và những dịp lớn của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, hay của giáo xứ Thái Hà.

Ca đoàn Giới trẻ Têrêsa: Phục vụ thánh lễ Giới trẻ và những dịp lễ lớn của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội hay của giáo xứ Thái Hà tổ chức.

Ban Giới trẻ: Ban Giới trẻ nay được phát triển thành Gia đình Giới trẻ Thừa Sai Chúa Cứu Thế Miền Bắc, tổ chức và điều hành những hoạt động của giới trẻ trong Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội.

Tông đoàn Matthêu: Quy tụ, gắn kết những người con xa quê vượt khó thành công để giúp nhau phát triển đời sống kinh tế, đạo đức, rao giảng, làm chứng cho Chúa Cứu Thế bằng việc bán hàng thật với chất

lượng, giá cả hợp lý; đồng thời, Tông đoàn Matthêu là điểm tựa tài chính vững chắc cho Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội trong dịp Đại lễ Di dân, các hoạt động tông đồ truyền giáo; trợ giúp giới thiệu và bán các sản phẩm cho các Dòng tu, Đan Viện.

Cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội có trang Facebook, kênh Youtube và website mang tên “Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội”.

Ngoài cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội hoạt động tại nhà thờ Thái Hà kể trên, trên địa bàn khắp Hà Nội, có nhiều cộng đoàn của giáo dân di cư từ các giáo xứ khác nhau quy tụ và sinh hoạt tại các nhà thờ và giáo xứ.

3. Mục tiêu và hình thức hoạt động

3.1. Mục tiêu

Khi thành lập, giữ đạo, sống đạo và phát triển đạo là mục đích đầu tiên của giáo dân di cư. “Chính những người xa quê họ có sáng kiến trước, những người đồng hương cùng một giáo xứ, cùng một giáo phận thỉnh thoảng họ có tổ chức thánh lễ ở nhà thờ Dòng Saint Mary hoặc là ở nhà thờ Thái Hà, rồi là họ mời tôi đến đồng tế, cũng có khi họ mời tôi đến làm chủ tế hoặc là chia sẻ một điều gì đó giúp họ”¹ [Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, 2016]. Dần dần, các mục tiêu cụ thể được xác định và hoàn thiện dần. Đến thời điểm năm 2008, khi tiếp quản Cộng đoàn Di dân Thái Hà, dựa vào Huấn thị “Tình yêu của Đức Kitô dành cho người di dân” của Hội đồng Giáo hoàng, bốn mục tiêu đã được đề xuất để định hướng cho hoạt động của cộng đoàn. Trong nhiệm kỳ 2019-2022, mục tiêu thứ năm của cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội được xác định. Đến nay, năm mục tiêu, đồng thời là tôn chỉ hay chiến lược của cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, gồm:

- (1) Tìm kiếm, mời gọi, quy tụ các thành viên, để thiết lập nên cộng đoàn cơ bản;
- (2) Chăm sóc, củng cố, gắn kết, làm triển nở đời sống đức tin cho các thành viên;
- (3) Thực thi sứ mạng loan báo Tin Mừng và làm chứng cho Thiên Chúa;

(4) Nối kết và gắn kết thân tình với Giáo hội tại quê nhà và nơi mình sinh hoạt;

(5) Thăng tiến và phát triển con người toàn diện [Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, 2021: 78].

3.2. Hình thức hoạt động

Với thông điệp “Đoàn kết-Yêu Thương-Khiêm nhường-Phục vụ” và nhằm thực hiện năm mục tiêu đã đề ra, cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội có các hoạt động định kỳ chung của cả cộng đoàn lớn và mỗi cộng đoàn nhỏ cũng có các hoạt động riêng, nên khi tham gia, các thành viên thường tham gia các hoạt động này.

Các hoạt động định kỳ chung của cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội trong một năm thường tổ chức dành cho tất cả các thành viên, gồm: Đại lễ Di dân; Đại lễ bốn mạng Cộng đoàn - Đại lễ kính mừng Thánh Giuse Thợ; Thánh lễ định kỳ; Thánh lễ bốn mạng của các ban ngành; Tĩnh tâm; Nguyễn ngắm Mùa Chay; Dâng hoa kính Đức Mẹ; hoạt động thiện nguyện, bác ái; hoạt động thể thao...

Đại lễ Di dân của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội được tổ chức vào dịp tháng 10 hoặc tháng 11 hằng năm, bắt đầu từ năm 2010 tại khuôn viên nhà thờ Thái Hà, sau đó trở thành hoạt động định kỳ hằng năm. Đại lễ Di dân được coi là một “điểm hội tụ, gắn kết, là “đặc sản” không thể thiếu được trong một năm sống Đức tin và là niềm tự hào của Cộng đoàn này [Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội, 2021: 107]. Mỗi năm, Đại lễ Di dân đều có một chủ đề trọng điểm. Từ năm 2013, chủ đề của Đại lễ được lựa chọn dựa trên các định hướng trong từng năm sống đạo của Tòa thánh và Hội đồng Giám mục Việt Nam.

Đại lễ Di dân năm đầu tiên (2010) được tổ chức với hai mục đích chính: Kính thánh Bốn mạng Giuse Thợ và Thánh lễ cho giáo dân di cư, được tổ chức trong một ngày (từ 14h đến 21h cùng ngày) với các hoạt động tiêu biểu như: Khai mạc, Thánh lễ tạ ơn. Năm 2011, 2012, Đại lễ Di dân được tách ra tổ chức riêng và có thêm hoạt động hoan ca... Từ năm 2013, có thêm hoạt động tĩnh tâm, cắm trại và đặc biệt là Giải bóng đá giao hữu giữa các cộng đoàn hướng về Đại lễ. Từ năm 2004 trở đi, Đại lễ Di dân được tổ chức trong ba ngày, về cơ bản gồm

các hoạt động: Thánh lễ, tĩnh tâm, hoan ca diễn nguyện, rước kiệu các thánh bổn mạng của Thánh Giuse và các cộng đoàn, thể thao và tiệc mừng... Đại lễ năm 2016 có thêm cuộc thi kinh Thánh và tìm hiểu về lịch sử phát triển của cộng đoàn theo hình thức “Rung chuông vàng”. Một số hoạt động của đại lễ được phát trực tiếp trên các mạng xã hội của cộng đoàn như: Youtube, Fanpage. Đại lễ Di dân năm 2017 có thêm hoạt động hội thảo “Hành trình vượt khó khăn thành công của người xa quê”²; Cuộc thi tìm hiểu về Cộng đoàn Công giáo Xa quê Hà Nội dưới hình thức “Chiếc nón kỳ diệu”; tặng quà cho các vị ân nhân đã đóng góp kinh phí cho đại lễ. Đại lễ năm 2018 có thêm hoạt động rút thăm trúng thưởng lộc vàng đại lễ. Năm 2020, do bắt đầu ảnh hưởng của Đại dịch Covid-19, thời gian Đại lễ Di dân rút xuống còn hai ngày; năm 2021 Đại lễ không được tổ chức do Đại dịch bùng phát; năm 2022, Đại lễ Di dân tiếp tục được thực hiện các hoạt động như các năm trước và thêm hoạt động hội thảo của từng ban ngành, từng cộng đoàn hướng tới đại lễ.

Đại lễ Bốn mạng Cộng đoàn - Mừng kính Thánh Giuse Thợ của cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội được tổ chức bắt đầu từ năm 2010, vào dịp tháng 5, tổ chức cùng với Đại lễ Di dân. Đại lễ nhằm hướng giáo dân di cư học hỏi tấm gương lao động hăng say, cần mẫn, hy sinh nhịn nhục và trung thành với Chúa.

Trong các năm 2011, 2012, 2013, Đại lễ Bốn mạng cộng đoàn được tách ra tổ chức riêng gồm Thánh lễ và tiệc ngọt. Năm 2014-2015, Đại lễ diễn ra hai ngày với các hoạt động chính như: thánh lễ tĩnh tâm, dâng hoa kính Đức Mẹ, rước kiệu thánh bổn mạng, thánh lễ đồng tế địa thể, liên hoan tiệc mừng. Từ năm 2016, Đại lễ diễn ra trong ba ngày với các hoạt động cầu nguyện luân phiên tại nhà trọ hướng tới Đại lễ và Giải bóng đá trước đại lễ. Năm 2017, 2018, 2019, bên cạnh các hoạt động như các năm trước còn có cuộc rước kiệu trọng thể của tất cả các cộng đoàn và ban ngành. Năm 2020, 2021, do ảnh hưởng của đại dịch Covid-19, đại lễ được rút gọn trong hai ngày, tập trung vào các hoạt động cầu nguyện.

Thánh lễ định kỳ: bên cạnh các thánh lễ trong các dịp đại lễ kể trên, năm 2008, thánh lễ định kỳ cho giáo dân xa quê được tổ chức vào 20h

thứ Ba và Chủ nhật hằng tuần. Từ năm 2009 trở đi, thánh lễ định kỳ cho Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội được tổ chức vào 20h mỗi thứ Tư hằng tuần tại nhà thờ Thái Hà.

Hoạt động tĩnh tâm thường được tổ chức trước các kỳ đại lễ. Hoạt động này thường được tổ chức tại các trung tâm hành hương, các giáo xứ ngoài Hà Nội, như: Đan viện Châu Sơn (Ninh Bình); Tam Đảo (Vĩnh Phúc); Vương cung Thánh đường Đức Mẹ La Vang (Huế); Đan viện Hòa Bình; giáo xứ An Phú, giáo xứ Yên Tập, giáo xứ Bắc Trạch... Đây là hoạt động do Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội tổ chức để những thành viên nuôi dưỡng, làm mới lại đức tin.

Nguyện ngắm Mùa Chay là hoạt động truyền thống tại các giáo xứ quê hương nhằm suy ngắm về mầu nhiệm thương khó của Chúa Giêsu (trước Lễ Phục sinh). Cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội chia phiên ngắm nguyện cho các cộng đoàn nhỏ tại nhà thờ Thái Hà và đền Thánh Giêradô. Đây là hoạt động làm cho bầu không khí nguyện ngắm ở giáo xứ Thái Hà thêm phần phong phú và sinh động, bởi, mỗi cộng đoàn mang theo những nét văn hóa truyền thống đặc trưng riêng của mỗi giáo phận trong từng “cung ngắm”.

Dâng hoa kính Đức Mẹ là hoạt động định kỳ vào tháng 5 (tháng Đức Mẹ) và tháng 10 (tháng Mân Côi). Trong hoạt động này, Hội Hoa xa quê không chỉ múa dâng hoa tại nhà thờ Thái Hà, mà còn đến một số giáo xứ khác trong và ngoài địa bàn Hà Nội (như: giáo xứ Phùng Khoang, giáo xứ làng Tam- Kê Sét...; giáo xứ Từ Phong- Bắc Ninh; giáo xứ Phú Tảo- Hải Dương...).

Hoạt động thiện nguyện, bác ái: Hoạt động thiện nguyện và bác ái của Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội rất phong phú và hướng tới nhiều đối tượng và địa bàn khác nhau. Trước hết, Hội đồng Mục vụ và các ban ngành dành sự quan tâm với thành viên của chính cộng đoàn để tăng tình đoàn kết và tương trợ giữa các thành viên. Khi trong cộng đoàn có người ốm đau, linh mục đặc trách, HĐMV, trưởng các cộng đoàn thường đến thăm tại nhà hoặc tại các bệnh viện; khi có hiếu sự thì các ban ngành và trưởng cộng đoàn về quê hương phúng viếng. Nổi bật hơn là những chuyến đi thiện nguyện của cộng đoàn đến với

người dân ở nhiều nơi có hoàn cảnh khó khăn, vùng sâu vùng xa, đặc biệt là trẻ em nghèo khó để tặng các đồ dùng cần thiết như: đồ dùng học tập, quần áo, sách vở, đồ chơi... hay tổ chức các chương trình liên hoan văn nghệ vào các dịp Trung thu và Giáng sinh. Với các giáo xứ quê hương, các cộng đoàn nhỏ thường có những đóng góp cho giáo xứ quê hương để xây dựng nhà thờ, làm đường hay thăm và trao tặng quà với những hoàn cảnh khó khăn bất kể có đạo hay không có đạo. Với giáo xứ Thái Hà, giáo dân di cư đã đóng góp công sức và ngày công lao động để trùng tu và xây dựng mái ngói nhà thờ, Trung tâm Mục vụ, trang trí khuôn viên và phục vụ các dịp lễ lớn của cộng đoàn và của giáo xứ.

Với các cộng đoàn nhỏ (cộng đoàn theo giáo xứ và cộng đoàn hỗn hợp), các hoạt động định kỳ gồm: thánh lễ bổn mạng của cộng đoàn; thánh lễ định kỳ của cộng đoàn; cầu nguyện và hoạt động thiện nguyện, bác ái. Mỗi cộng đoàn, ban ngành chọn cho mình một thánh bảo trợ (Thánh Quan thầy) riêng và thánh lễ bổn mạng (hay lễ kính Thánh Quan thầy) của từng cộng đoàn, ban ngành chính là ngày hội chung của mỗi cộng đoàn. Thánh lễ bổn mạng của mỗi đơn vị cũng thường có thánh lễ và rước kiệu thánh bổn mạng. Bên cạnh các thành viên của cộng đoàn, các thành viên ngoài cộng đoàn (thường là các trưởng, phó các cộng đoàn và các ban ngành) tham gia chúc mừng và tặng mỗi lên kết giữa các cộng đoàn với nhau. Những năm gần đây, thánh lễ bổn mạng thường được các cộng đoàn tổ chức tại giáo xứ quê hương, giúp tăng cường mối liên kết với nơi mình xuất phát và giúp cung cấp thêm thông tin cho những người giáo dân di cư ở Hà Nội chưa biết tới cộng đoàn. Ngoài ra, mỗi cộng đoàn còn có lịch thánh lễ định kỳ riêng và lịch cầu nguyện riêng cho cộng đoàn mình nhằm tăng cường gặp gỡ, thúc đẩy đời sống đức tin và giúp đỡ các hoàn cảnh khó khăn trong cộng đoàn mình.

Thay lời kết

Nếu người lao động di cư tự do ở Hà Nội nói chung không có một tổ chức nào để quy tụ thì đối với giáo dân di cư, cộng đoàn Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội ra đời để họ tập hợp nhau lại nơi thành phố sôi động. Trong bối cảnh nhiều giáo dân di cư đến Hà Nội để mưu

sinh, cùng với sự định hướng trực tiếp của các linh mục Dòng Chúa Cứu thế Hà Nội và Ủy ban Di dân Tổng Giáo phận Hà Nội khiến cho cộng đoàn dành cho giáo dân di cư ngày càng lớn mạnh. Với cơ cấu tổ chức quy củ, chặt chẽ, có tôn chỉ rõ ràng và hoạt động rộng khắp, Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội đã và đang trở thành nơi quy tụ đông đảo của giáo dân di cư tại Hà Nội. Khi gia nhập cộng đoàn này, giáo dân di cư vừa được đáp ứng nhu cầu sống đạo và thực hành đức tin, vừa thể hiện sự gắn bó và đoàn kết trong nội bộ tôn giáo. Với các hoạt động rước kiệu sôi nổi và thực hành đức tin thường xuyên mang màu sắc của các giáo xứ quê hương, họ đã góp phần làm cho sinh hoạt tôn giáo nói chung và sinh hoạt đạo nói riêng ở Hà Nội thêm phong phú và đa sắc./.

CHÚ THÍCH:

- 1 Trích lời của linh mục Nguyễn Văn Khải trong Phim phóng sự Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội.
- 2 Đây là tiền đề quan trọng cho sự ra đời Tông đoàn Mathêu (2021).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Văn Chính (2021), *Di cư, đói nghèo và phát triển*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
2. Nguyễn Văn Chính (2009), “Những người di cư tự do trong không gian đô thị: Nghiên cứu trường hợp một xóm liều Hà Nội”, trong Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam, *Bảo tàng và nhân học đô thị*, Nxb. Từ điển Bách Khoa, Hà Nội.
3. Hoàng Văn Chức (2004), *Di dân tự do đến Hà Nội: Thực trạng và giải pháp quản lý*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
4. Lê Bạch Dương & Khuất Thu Hồng (2008), *Di dân và bảo trợ xã hội ở Việt Nam trong thời kỳ quá độ sang kinh tế thị trường*, Nxb. Thế giới, Hà Nội.
5. Nguyễn Hồng Dương (2003), “Hội đoàn Công giáo- Lịch sử và Hiện tại”, *Tạp chí Nghiên cứu tôn giáo*, số 4, tr. 44-51.
6. Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội (2021), *15 năm làm chứng cho Chúa Cứu Thế (2008- 2021)*, Lưu hành nội bộ.
7. Gia đình Công giáo Xa quê Hà Nội (2016), *Phim phóng sự Gia Đình Công Giáo Xa Quê Hà Nội*, <https://www.youtube.com/watch?v=xcjZKAPp35c&t=202s>, ngày đăng tải 5/5/2016, ngày truy cập 12/3/2023,
8. Sền Thị Hiền (2013), *An sinh xã hội của người di cư tự do tại đô thị Hà Nội (Nghiên cứu trường hợp phường Yên Hòa, Cầu Giấy, Hà Nội)*, Luận

- văn Thạc sĩ Khoa học Lịch sử, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Hà Nội.
9. Vũ Quốc Hương (2000), *Di dân tự do từ nông thôn đến đô thị Hà Nội và ảnh hưởng kinh tế- xã hội của nó*, Luận án Tiến sĩ Địa lý, Đại học Sư phạm Hà Nội.
 10. Liên Hợp quốc tại Việt Nam (2010), *Di cư trong nước- Cơ hội và thách thức đối với sự phát triển kinh tế- xã hội tại Việt Nam*, Công ty TNHH in ấn thiết kế T.E.A.M, Hà Nội.
 11. Nguyễn Phú Lợi (2007), “Hội đoàn Công giáo- Một vấn đề lý luận và thực tiễn ở Việt Nam”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo*, số 7, tr. 13-22.
 12. Sinh viên Công giáo Tổng giáo phận Hà Nội, *Lịch sử hình thành và phát triển*, <https://svcghanoi.com/gioi-thieu-ubmvsv-tgp-ha-noi>, truy cập ngày 12/9/2023.
 13. Viện Quy hoạch đô thị- nông thôn (1996), *Dân số và môi trường ở đô thị thành phố Hà Nội* (Dự án VIE/93/P02), Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.

Abstract

THE FORMATION, ORGANIZATIONAL STRUCTURE, AND OPERATIONAL MODES OF CATHOLIC MIGRANT ASSOCIATIONS IN HANOI

Vu Thu Ha

*Institute for Religious Studies
Vietnam Academy of Social Sciences*

Since Đổi Mới (Renovation), the removal of budget subsidies, along with its advantages as the country's political, economic, and cultural center, has attracted large numbers of migrants from various provinces to Hanoi, including the Catholic faithful. Although they leave behind their home parishes in search of livelihood opportunities in the capital, these Catholic migrants do not abandon their faith. Migrant Catholic associations began to emerge, helping members support one another in life away from home. This article examines the formation process, organizational structure, and activities of Catholic migrant associations in Hanoi.

Keywords: Catholicism, Catholic migrants, Hanoi Catholic Migrant Family, Hanoi